

4. lipnja 2012.

TEMELJI NOVE POLITIKE GOVEDARSTVA prijedlog Platforme za stručnu raspravu

Lošom politikom u stočarstvu i njegovoj najsloženijoj grani govedarstvu Hrvatska je od početka ovog stoljeća u prosjeku izgubila najmanje 1% BDP-a godišnje. Kumulativna vrijednost gubitka tijekom tog razdoblja je u redu veličine investicija u sve autoceste istodobno sagrađene u režiji HAC-a. Skupina Živo selo, koju su inicirala trojica poljoprivrednih stručnjaka (Miroslav Kovač, Dragutin Vincek i Miljenko Ernoić) i jedan makroekonomist (Branko Salaj), podsjeća da više nema prostora za nastavak tako katastrofalne politike. U svom prijedlogu da se o tome žurno povede stručna i javna rasprava Skupina nudi Platformu s tezama u kojima naglašava da je razvojem malih i srednjih stočarskih gospodarstava moguće i bez većih dodatnih opterećenja državnog proračuna zaustaviti netouvoz mesa i mlijeka te osigurati gospodarski, socijalno, ekološki i strateški poželjan razvitak živoga sela.

1. Uvod s obrazloženjem

Hrvatska poljoprivreda tone u sve dublju krizu što se naročito očituje u stočarstvu a posebno u govedarstvu, odnosno u proizvodnji mesa i mlijeka kao najvišem obliku stvaranja dodane vrijednosti u proizvodnji na selu. U gospodarskoj grani koja je ključni dio prehrambenog sustava i za koju u Hrvatskoj postoje upravo idealni uvjeti i duga tradicija, stvara se sve veća ovisnost o uvozu. Za taj uvoz zemlji ponestaje sredstava jer se kronični vanjskotrgovinski deficit zemlje više ne može pokrivati zaduživanjem, odnosno daljnjom rasprodajom „obiteljskog srebra“ nacije.

Tijekom posljednjih desetak godina hrvatski prehrambeni sektor pokazuje vanjski trgovinski deficit od nekih 700 milijuna dolara godišnje, od koga značajan dio – s tendencijom najsnažnijeg rasta – nastaje netouvozom uzgojnih i tovnih životinja, mesa i jestivih klaoničnih proizvoda.

Makroekonomska politika koja se želi riješiti vanjskog deficita povećanjem izvoza, mora uvidjeti da joj je barem jednako prioritetna zadaća da od uvozne ovisnosti oslobodi strateški sektor proizvodnje mesa i mlijeka u kome Hrvatska ima velike komparativne prednosti.

Dok primjena novih tehnologija u industriji najčešće zahtijeva velike (strane) greenfield investicije koje teško ostvarujemo, osnovni je problem hrvatskog govedarstva kako razriješiti birokratski čvor zemljišnih, tržišnih, kreditnih, ekoloških i okolišnih problema koji sputavaju razvitak i onemogućuju postizanje konkurentnosti. Rješenje je na dohvatu ruke ako se vodi promišljena politika i usklade administrativni zahvati, uključujući i dosljednu primjenu nekih već postojećih propisa. Moramo, dakle, biti svjesni da je riječ o dijelu gospodarstva u kome gotovo sve ovisi o **vlastitoj pameti i zalaganju**. Preostaje nam, međutim, vrlo malo vremena da to i dokažemo.

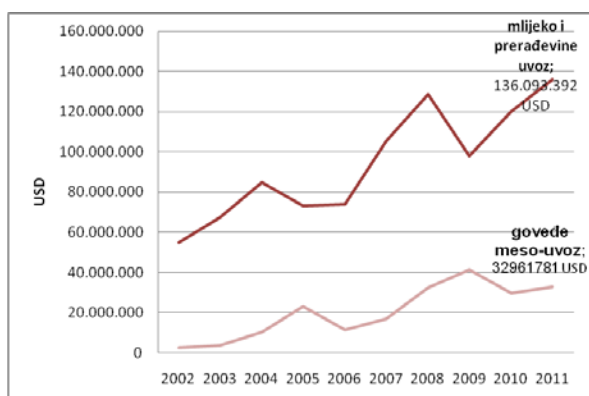
1.a. Tri razloga za žurbu

Prvo, glavna je značajka govedarstva višegodišnji ciklus proizvodnje što zahtijeva dugoročnost i postojanost i u gospodarenju i u administrativnom upravljanju sektorom – ono što učinimo danas počinje davati pune rezultate za 3 do 5 godine. Kriza zahtijeva, dakle, brz dogovor o bitnim dijelovima politike za cijeli sustav i njenu čim skoriju provedbu, bez neprestanih mijena i nedosljednosti koje su se do sada često i olako događale u odnosu na selo.

Drugo, hrvatski će se problemi vrlo skoro morati raspetljivati u okvirima zajedničke EU-stečevine i smjernica koje se odnose na tržišne strukture koje se u velikoj mjeri značajno razlikuju od hrvatskih i na fizičke uvjete već postignutog višeg stupnja razvitka **živoga sela** naročito u zapadnom dijelu Unije. Hrvatska mora zato u kratkom roku i u skladu s vlastitim potrebama definirati konture svoga živog sela i strategije da ga ostvari. Suvislo uklapanje u stečevine i zajedničku politiku Unije moguće je jedino na osnovu jasnih ideja o vlastitim nacionalnim zadaćama i ciljevima. To je i naravna polazna točka sudjelovanja u raspravama i iznalaženju rješenja u grani gospodarstva poznatoj po velikim razlikama mišljenja između zemalja članica. Inače su moguća vrlo neugodna i skupa iznenađenja, naročito ako nam već u samom začetku nije jasan raskorak između logike kojom se selo razvijalo u Zapadnoj Europi i naše prakse posljednjih 60-ak godina.

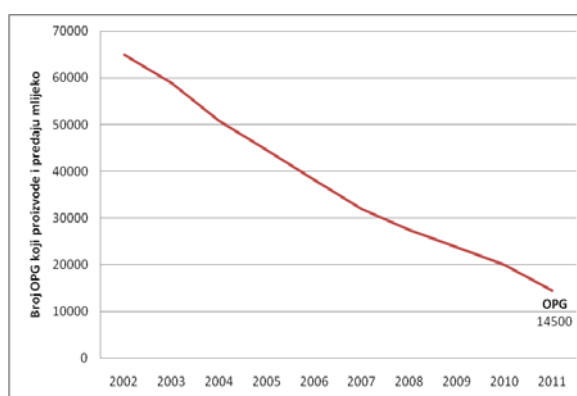
Treće i možda najteže, svaka dublja promjena sustava i načina razmišljanja zahtijeva normalno mnogo vremena i društveni konsenzus u najširem smislu. Hrvatska je pak primorana u govedarstvu inicirati vrlo duboku promjenu u situaciji kad hrvatski političari i vrhovi birokracije, šira javnost, a donekle i akademska zajednica, ne očituju svijest o dubini krize a još manje o njenim uzrocima. Zato je do sada izostao prijeko potreban radikalni zaokret onih politika koje su krizu u dobroj mjeri stvorile i produbile. **Srž tih pogrešnih politika** bila je rijetko formalno definirana ali se stalno reciklira kao njihova vrijednosna podloga. Te su pogrešne politike uglavnom težile industrijaliziranju sela logikom prerađivačke industrije: Značajnim kapitalnim ulaganjima željelo se stvarati velika specijalizirana gospodarstva ili kombinata koji će primjenom najnovijih tehnologija ostvarivati intenzivnu proizvodnju u velikim i zato konkurentnim serijama.

Grafikon 1. Vrijednost uvoza goveđeg mesa (svježeg i smrznutog), te mlijeka i prerađevina od mlijeka u Hrvatsku; 2002 - 2011. g.

Izvor: HGK 2012

Grafikon 2. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj koja proizvode i predaju mlijeko; 2002 - 2011. g.

Izvor: HPA 2012

Ta strategija „**velikog skoka**“ nije doduše nikada do kraja realizirana – manjkale su joj sve bitne sastavnice: kapital, optimalno veliki zemljišni areali, tehnološko znanje i tradicija – ali je

samo tijekom posljednjih desetak godina „uspjela“ ugasiti petnaestak proizvođača mlijeka *dnevno* (ili 50.000 gospodarstava ukupno), prouzročiti nestanak od kojih 50.000 radnih mjesta u cijelom gospodarskom lancu vezanom uz ta gazdinstva. Sve veća ovisnost o uvezenom mesu i mlijeku (grafikoni 1. i 2.) stvorila je nezaposlenost i potrebu socijalne pomoći ondje gdje je posao vapijao za ljudima ili gdje se u najmanju ruku mogla spasiti samoodrživost obiteljskog gospodarstva.

1.b. Održiv razvoj

Predlagачi ovih Teza smatraju da je krajnje vrijeme da poljoprivredna politika, a posebice politika spram govedarstva, kao kraljeznice „živoga sela“, krene putem primjera dobre prakse i iskustva zemalja EU15 koje su svoja sela održala živima. To je i danas polazna točka zajedničke poljoprivredne politike (CAP) Europske unije. Takvo je živo selo usmjereno na ekstenzivno, široko korištenje svih, a ne samo nekih, resursa jedinstvene biološke cjeline, pri čemu se racionalnost proizvodnje unaprijeđuje cijelom lepezom novih tehnologija i ulaganjima u infrastrukturu.

1.c. Odgovornost struktura za usmjerenje hrvatske poljoprivredne politike

Da bi se državna poljoprivredna politika mogla čim prije preusmjeriti, potreban je velik i brz napor da se javnost i političari osvijeste o pravoj naravi krize. Na žalost, na sadašnjem stupnju razvitka hrvatskog društva i poimanja značaja poljoprivrede pozornost javnosti se gotovo isključivo usmjeruje na javne prosvjede oko akutnih problema preživljavanja sela a kratkoročna palijativna rješenja tumače se kao iskazi političke vještine. Time se izbjegava i pitanje odgovornosti nekih dugovječnih predstavnika struke na vodećim administrativnim pozicijama gdje su desetljećima kreirali i forsirali politike koje doživljavaju potpuni krah.

Dio je problema da dobar dio medija ne uočava srž problema već ostaje na razini prosvjedne kronike u kojoj povremeni seljački prosvjedi i izlasci na ceste svako malo aktualiziraju pitanje: Kako je moguće da nakon godišnjih isplata milijardi kuna u obliku poljoprivrednih poticaja proizvodnja mlijeka pada, uvoz toga proizvoda svakodnevne potrošnje raste a proizvođači svjedoče da im opstanak ovisi o lipama otkupne cijene? Jednostavan je odgovor: Nema tih poticaja koji mogu riješiti tržišne i strukturne probleme ako je sustav loš! Visina otkupne cijene mlijeka koja seljacima-mljekarima omogućava kratkoročno preživljavanje, samo je vrh sante puno dubljih problema koji su se u hrvatskoj poljoprivredi akumulirali kao rezultat višegodišnjih krivih političkih i stručnih odluka.

Osvrnut ćemo se zato početno na korijene i rezultate krivoga pristupa hrvatskom selu – posebice proizvodnji mesa i mlijeka – a zatim razmotriti smjerove i dinamiku potrebnih promjena.

2. Korijeni i rezultati loše politike seljačkog gospodarstva

U povijesti industrijalizacije Europe poljoprivreda zauzima posebno mjesto. Pokušaji preslikavanja industrijske logike u obliku velikih specijaliziranih proizvodnih jedinica i intenzivnog gospodarenje pojedinim resursima na selu (tipičan za veći dio SAD-a) pokazali su se neprimjerenima u većini zemalja našega kontinenta. Tamo u Europi gdje se takvu politiku pokušalo primijeniti, pokazalo se daleko učinkovitijim da država na razne načine pomogne u moderniziranju postojećih malih i srednjih seljačkih gospodarstava i njihovom ekstenzivnom gospodarenju resursima ruralnog prostora koji se međusobno upotpunjuju.

Naravno, usporedo s tim organskim rastom gazdinstava raste i privlačnost intenziviranja proizvodnje, često s upitnim utjecajem na cjelinu okoliša pa se onda moraju poduzimati korektivni ekološki programi. To je i jedan od razloga da se dio velikih EU-sredstava za poljoprivredu posljednjih godina kroz više desetaka programa ulaže u održavanje i razvitak ruralnog prostora kojim dominiraju obiteljska poljoprivredna gospodarstva.

2.a Europska politika postojanih „malih koraka“

I europska politika uvjetno govoreći „malih koraka“ dovodi dakle često do postupnog povećanja posjeda ali je to, za razliku od središnje planiranih „velikih skokova“, rezultat realnog poslovnog sagledavanja uvjeta privređivanja i najčešće uz nastavljeno korištenje dostupnih resursa vlastitog ruralnog okoliša. U tom procesu državne i javne institucije igraju važnu ulogu ali na bitno drukčiji način nego što je to slučaj u Hrvatskoj.

U Europi su komasacijskim razmjenama ili lokalnim uporabnim dogovorima rješavani problemi razbacanih čestica zemlje a razvitkom posebnih (često zadružnih) poljoprivrednih banaka i povoljnim kreditima pogodovalo se postupnom okrupnjavanju, mehaniziranju i primjeni agrotehničkih mjera. Seljaka se od rana pomagalo stručnim, tehnološkim i organizacijskim savjetima i razvitkom vodoopskrbne, prometne, komunikacijske i prosvjetne infrastrukture. Ovdje posebno ističemo pragmatičnu pomoć u organizaciji i izgradnji infrastrukture u baznim (uzgojnim) domenama. Politika malih koraka je tako desetljećima stvarala prostor za organski rast najsposobnijih, istodobno potičući njihovu skrb za prirodni okoliš i ekološku svijest.

Hrvatska ima i specifičan dodatni razlog da slijedi takvu politiku: S obzirom na neobičan oblik državnog teritorija postoji potreba (što zbog vanjske sigurnosti, što zbog prometnih troškova) da prostor tankih krakova hrvatske „kifle“ bude popunjen i prehrambeno samodostatan što se najpraktičnije i najjeftinije postiže održavanjem živoga sela.

Na žalost, kao što je već spomenuto, hrvatska se poljoprivreda već dugo godina razvija potpuno drugom logikom. Odozgo stvarana struktura, sada, u uvjetima tržišne globalizacije i integracija, sve jače osjeća konkurenciju postupno stvaranoga žilavog europskog sela i institucija koje su izrasle u takvom okruženju. Snaga te konkurencije, utemeljene na ranijim ulaganjima u kumulativna poboljšanja osjetit će se punom snagom kad završi proces pristupanja Europskoj uniji.

2.b Hrvatska politika „velikog skoka“

Država je velike areale poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu pod vrlo povoljnim uvjetima prepustila velikim interesentima trgovačko-uvoznog bloka, što je dodatno osnažilo njihovu tržišnu moć. Zemljište je predano u dugogodišnju koncesiju na nekoliko generacija (35 i više godina) a putem natječaja koji su uglavnom zaobilazili selo i poljoprivrednike. Zakon o poljoprivrednom zemljištu od 1994. godine mijenjan desetak puta a u izradi je još jedna verzija. To najbolje govori o odsutnosti strategije poljoprivrede na našim prostorima od strane svih dosadašnjih vlada, ali i o maćehinskom odnosu prema autohtonom hrvatskom selu i malom i srednje velikom poljoprivredniku koji još uvijek proizvodi veliku većinu hrane.

Strateške nedorečenosti i administrativne aljkavosti državne politike na selu došle su do punog izražaja u politici „velikog skoka“ u proizvodnji mlijeka, pretočenoj u veliki Operativni program razvitka govedarstva 2004. Taj se program usmjerilo na potporu

stvaranju izrazito velikih gospodarstava unatoč manjka širokih tehnoloških i poslovnih uvjeta i iskustava potrebnih za takav nagao i velik zahvat. Država se nije pobrinula čak ni da osigura najosnovnije uvjete proizvodnje unutar ciljane tektonske promjene strukture: odgovarajuće areale za ispašu i proizvodnju potrebne krme, stabilnost otkupa, kreditnu fleksibilnost itd.

Možda je najteži propust planera programa bio njihova potpuna nebriga za stabilnost tržišta koja je posebno važna u osjetljivoj početnoj fazi rasta. U jeku provedbe Programa, u jesen 2008., došlo je na pr. do velikog kratkoročnog pada cijene mlijeka na europskom tržištu. Država je u tom trenutku velike početne ranjivosti onog proizvodnog aparata koga je sama pomogla stvoriti, pasivno promatrala kako se u Hrvatsku, tijekom prosinca 2008. uvozi isto toliko mlijeka koliko se uvezlo tijekom prethodnih 11 mjeseci iako je EU-sporazum o pridruživanju predvidjeo pravo hitnog interveniranja. Uvozna je bujica teško destabilizirala domaće tržište i prouzročila prve velike demonstracije mljekara početkom proljeća 2009. No dok su demonstracije tjednima punile novinske stupce i minutažu elektronskih medija, njihov je uzrok prošao potpuno nezapaženo od javnosti.

2.c. Makroekonomski pokazatelji politike „velikog skoka“

Neposredni makroekonomski pokazatelji takve politike „velikog skoka“ bili su porazni: Hrvatska je u cijelom 20-godišnjem razdoblju 1991-2010. uvezla hrane u vrijednosti od preko 24 milijarde dolara a izvezla za 14,9 milijardi. Najveći dio deficita, nastaloga nepokrivenošću uvoza izvozom (ukupno ca 9,5 milijardi dolara) ne odnosi se, kao što bi se moglo očekivati, na ratno desetljeće nego na posljednji, mirnodopski decenij. Tri četvrtine deficita je nastalo u razdoblju 2001-2010 tijekom koga je, kao što je već spomenuto, Hrvatska za uvoz hrane u prosjeku godišnje trošila preko 700 milijuna dolara više nego što je utržila na izvozu. Uzme li se u obzir učinak multiplikatora, samo **netouvoz mesa i mlijeka je tijekom toga razdoblja smanjio BDP Hrvatske za barem 1% godišnje.**

Prvo desetljeće nakon stjecanja neovisnosti prošlo je u znaku specifičnih problema rata i poraća a veliki areali zemlje (više od milijun ha poljoprivrednog zemljišta) i dalje su neobrađeni što zbog miniranja što (većim dijelom) zbog nespremnosti države da velike površine u svom vlasništvu dade poljoprivrednicima u zakup i da ih – dapače – aktivno stimulira na korištenje zemlje. No čak i pod tim teškim uvjetima **hrvatsko je selo našlo snage da pokrije najveći dio prehrambenih potreba nacije.**

Bilo je, međutim, očito da je to selo tehnološki, organizacijski i strukturno zaostalo i da ga valja modernizirati kako bi se moglo uklopiti u sve integriraniji svijet oko njega. I tu su stvari, u dobroj mjeri kao presnimak pogrešaka u prethodnom režimu, krenule u krivom smjeru. Poljoprivredna politika se naročito posljednjih desetak godina *de facto* usmjerila na forsiranu eliminaciju malih proizvođača i na izrazito snažne poticaje onima najvećim.

2.d. Velik vanjskotrgovinski deficit govedarstva

Najmanje 2/5 već spomenutog vanjskotrgovinskog deficita hrvatske prehrane nastale su u stočarskom sektoru odnosno u uvozu stočnih proizvoda. Posebno je markantno pogoršanje u trgovini živih uzgojnih i tovnih životinja, mesa i jestivih klaoničnih proizvoda gdje se **dolarski deficit** tijekom 2001-2010 **početverostručio** u odnosu na prethodno, „ratno“ desetljeće (90-te godine).

Kako se i broj krava i proizvodnja mlijeka smanjuju, ovisnost o uvozu mesa i mlijeka se u našem *potencijalno* najkonkurentnijem sektoru produbljuje - i to upravo u trenutku kad je Hrvatska prisiljena u najkraćem mogućem roku zatvoriti svoj deficit robne razmjene s inozemstvom. Dubinu krize izazvane krivim pristupom ilustrira i podatak da govedarstvo u Austriji, razvijenoj zemlji koja nam donekle sličići po proizvodnim uvjetima, čini 40 % proizvodnje u poljoprivredi dočim je taj udio u Hrvatskoj samo 16% s tendencijom daljnjeg smanjenja. A upravo Austrija - zemlja s iznimno niskom nezaposlenošću - nije slučajno jedna od onih europskih zemalja gdje se najviše brinu i pomažu mala i srednje velika obiteljska gospodarstva usmjerena na izvoz rasplodnih grla o kojima smo, u odsutnosti vlastite razvojne politike, postali sve ovisniji.

2.e Razlike EU-RH u potporama velikima i malima

Razlike između europskog i hrvatskog pristupa „živome selu“ dadu se iščitati iz statističkih podataka pri kraju spomenutog razdoblja. Godine 2009. preko 83% gazdinstava u razvijenoj europskom jezgri (E-15) su bili korisnici izravnih poljoprivrednih poticaja dok je taj udio u Hrvatskoj bio 40%, s tendencijom daljnjeg smanjenja.

Od ukupnih izravnih plaćanja tako ograničenom broju korisnika u Hrvatskoj je tada ca 15% otpalo na 40-ak najvećih korisnika (s isplatama od preko € 500.000). Taj je udio najvišeg poticajnog razreda u Hrvatskoj **5 puta** veći od odgovarajućeg udjela (3%) u EU-15. Hrvatski poticaj po *prosječnom* korisniku u tom razredu bio je dvostruko veći nego u EU-15 što, uz prethodni podatak o ukupnom udjelu, pokazuje da se na samome vrhu najvišeg razreda u Hrvatskoj nalaze daleko veći korisnici nego što je to slučaj u Zapadnoj Europi.

Takvo usmjerenje poticaja (i ostalih mjera kao što su povoljna davanja u zakup ili koncesije velikih državnih areala dominantnim korporacijama) pokazuje da je državna politika - iako nigdje jasno iskazana i formalno prihvaćena - stvarno usmjerena na postizanje konkurentnosti pomoću velikih proizvodnih serija te vertikalne integracije proizvodnje, prerađivačke industrije i distribucije. Na taj je način prikrivenom državnom politikom u Hrvatskoj stvaran sustav velikih poslovnih aglomeracija kojima se doduše omogućuje interna racionalizacija ali istodobno i uklanja konkurencija na velikim dijelovima tržišnog sustava jer ti veliki sustavi kao uvoznici u značajnoj mjeri dominiraju i ponudom unutar proizvodno-prehrambenog lanca.

Konkurencija uvozu dodatno je otežana velikom - i svojedobno službeno poticanom - kreditnom zaduženošću većih proizvođačkih jedinica obiteljskih gospodarstava i to u trenutku kad je cijela država suočena s imperativom da značajno smanji svoje dužničke obveze. „Planeri“ naših velikih govedarskih zahvata, ušančeni iza svojih pisaćih stolova, nisu, po svemu sudeći, ni zapazili da je na pr. povišenje građevinskih cijena u znaku administrativno forsirane a nepripremljene žurbe „pojelo“ najveći dio nepovratnog državnog kredita od 50% vrijednosti investicija u nove zgrade i opremu.

Sada pak ti „planeri“ kao da ne zapažaju da se zbog kreditne izloženosti domaćinstava uništavaju dijelovi tog doduše brzopleto stvorenoga ali u konačnici, posebno u akutnoj vanjskotrgovinskoj krizi, ipak korisnoga kapitala. Tako je, iza prvobitnog nemara da se osigura tržišna stabilnost proizvodnji iz novostvorenih kreditno opterećenih ali dugoročno konkurentnih gospodarstava, uslijedila potpuna pasivnost u ublažavanju posljedica tog nemara. Dapače, iako je država početkom 2012. g. kumovala stvaranju krizne situacije olakim prihvaćanjem jednostrano nametnutog sniženja otkupne cijene mlijeka, odgovornim institucijama vlasti nije bilo ni na kraj pameti da na pr. barem usmjere visoko likvidne banke

na dogovore o prolaznim kreditnim olakšicama za objekte koji neposredno smanjuju hrvatsku ovisnost o uvozu. U birokratskim strukturama doduše nema radnoga mjesta u čijem je opisu navedena takva zadaća ili mogućnost međuresorskog djelovanja ali je lepeza mogućnosti u jednom suvislom kreditnom sustavu inače dobro poznata: Dulji otplatni rokovi, olakšanje kreditnog tereta reprogramiranjem na anuitetne zajmove, mogućnost privremenog subvencioniranja kamata pomoću državnih premostnih zajmova itd.

2.f Sažetak

Kako u takvoj situaciji zaustaviti uništavanje ljudskih i gospodarskih potencijala sela? Kako ih sukladno hrvatskim strateškim interesima razvijati i uklopiti u uvjete koji se stvaraju predstojećim ulaskom u Europsku uniju? I kakva je specifična – i ključna – uloga govedarstva u tom procesu?

Radi se o velikom izazovu, vremena je malo a neposredna je opasnost da proizvodnja nastavi slabiti i to tamo gdje je najosjetljivija – blizu životu u skladu s okolišem – i u trenutku kada makroekonomska situacija bezuvjetno zahtijeva prekid ovisnosti o uvozu hrane. Tragom anonimnih tržišnih odnosa i imperativa zatvaranja vanjskih deficita (ili kreditne izloženosti velikih privatnih sustava) Hrvatskoj bi se u takvoj situaciji lako moglo dogoditi da se potezom pera u strano vlasništvo prenesu ogromni zemljišni areali. Reći će se tada i opet kako to nije ništa strašno – kao, nitko to zemljište ne će iznijeti iz Hrvatske i pametniji će upravljači znati njime bolje upravljati.

Takvi vlasnički pomoci mogli bi, međutim, za Hrvatsku smještenu u sigurnosno trusnom području, imati vrlo nezgodne posljedice i vratiti je u polukolonijalnu ovisnost nekih prošlih vremena. Ne bi to bilo nešto što nužno proizlazi iz europskih integracijskih tijekova nego u prvom redu iz naše nesposobnosti ili nevoljkosti da predvidimo neke loše posljedice do sada vođene politike za ranjivu strukturu našega sela. **Te je posljedice moguće spriječiti smišljenim i sustavnim radom** a on može i mora uslijediti **na vlastitu inicijativu** a ne kao neka izvana postavljena zadaća.

Primarni cilj naše poljoprivredne politike mora biti da potencijalima svoga živog sela **osigura vlastite prehrambene potrebe (samoodrživost)** u zadanim općim EU-okvirima a da se u europsku i međunarodnu podjelu rada na tom sektoru uklapa dinamikom i na način koji zadovoljavaju glavni cilj. To se posebice odnosi na ključni sektor govedarstva.

Kako se problemi ne bi stalno reciklirali – s poraznim konačnim ishodom – nameće se, međutim, potreba dubljih promjena politike koja je Hrvatsku dovela u ovu situaciju. Govedarstvo u okviru malih i srednjih, postupno rastućih seljačkih gospodarstava, treba jačati kao možda najvažniji sektor u kome možemo ostvariti naše relativne prednosti i tako ukloniti barem jedan od razloga deviznog krvarenja zemlje.

3. Prijedlog teza i dinamika provedbe predloženih mjera

Teza 1. Dijalog

Najhitnija je zadaća stvoriti **klimu dijaloga umjesto konfrontacije i ultimatumu**. To je posebice aktualno u mliječnom sektoru u kome se asimetrija pregovaračke moći između malih proizvođača i nekolicine velikih prerađivača odražava u čestim sukobima i trzavicama te dovodi do velikih konfliktnih troškova, smanjenja proizvodnje i golemog gubitka energije. Vlada može pomoći da se ta tržišna štetna asimetrija znatno ublaži ili potpuno neutralizira.

Klima dijaloga umjesto konfrontacije, **dogovora** umjesto **neučinkovitih birokratskih poteza**, **potrebna je i na širem planu govedarstva**. U takvoj klimi može se brzo dogovoriti prijedlog **promjena Zakona o stočarstvu** iz 1997.g., i njegovih izmjena u kasnijim godinama, i općenito drugih važnih zakona, kako bi se formalno-praktično otvorio put privatnim inicijativama uzgoja i proizvodnje te obiteljska gospodarstva i interesna udruženja postala i pragmatični nositelji politike uzgoja.

Teza 2. Postizanje konsenzusa

Zbog složenosti problematike, ozbiljnosti krize i potrebe brzog i usklađenog djelovanja trebao bi se što hitnije postići širok **konsenzus** oko načela organizacije proizvodnje i tržišta mesa i mlijeka u Hrvatskoj. Da bi se prekinuo izrazito negativan trend u govedarskoj proizvodnji i iskoristili preostali potencijali treba u prijelaznom razdoblju zadržati postojeće poticaje ali politiku usmjeriti na dugoročni razvitak te gospodarske grane. Ispuni li se veći broj do sada zanemarenih uvjeta i tržište stabilizira, perspektiva rasta bi zamijenila današnja prepucavanja oko raspodjele sve manjeg dohodovnog „kolača“.

Teza 3. Pregovaračka usklađenost

Država treba aktivno podržati **pregovaračko organiziranje malih proizvođača** mlijeka na način za koji se nedavno (14.2.2012.) izjasnio Europski parlament. U našim prilikama to znači se treba pobrinuti da veliki prerađivači ne zlorabe svoju dominaciju otkupa i mogućnosti konkurentnog uvoza. Točnije, zadaća je države i njenih institucija da osigura okvir za konstruktivne pregovore tržišnih partnera. U krajnjoj liniji – ako je na to prisiljena – ona se u zadanim EU-okvirima mora i neposredno angažirati na zaštiti interesa domaće proizvodnje kako bi se smanjio vanjskotrgovinski deficit.

Teza 4. Mjera zajamčenog otkupa mlijeka i stabilnosti cijena

Tako stvorena pregovaračka struktura mora težiti da tijekom osjetljivog razdoblja regeneracije mliječne proizvodnje i značajnih kreditnih opterećenja dijela proizvođača ostvari čim veću sigurnost otkupa i stabilnost cijena iako one na europskom tržištu značajno osciliraju. To se postiže **dugoročnim ugovorima o zajamčenom otkupu po indeksiranim cijenama** te izborom **čim šireg referentnog područja i čim duljeg referentnog razdoblja** u konstrukciji indeksa koji bi se pri tome rabio.

Najoptimalnije i najlogičnije je da se Hrvatska uspoređuje s prosječnim promjenama na onom tržištu kome se organizacijski i komercijalno želi približiti – s Europom petnaestorice (E-15) – ili pak s prosjekom promjena u cijeloj Uniji (EU-27). Ublažavanje kratkoročnih skokova i padova cijena jednostavno se postiže primjenom **indeksa** na pr. šestmesečnih **klizećih prosjeka**. Kada se soliditet proizvođača počne poboljšavati tako da oni sami mogu ekonomski izdržati špekulativne oscilacije cijena, smanjuje se potreba indeksacije pa se duljina referentnog razdoblja može postupno skraćivati a indeksacija s vremenom možda i posve napustiti. Taj se trend može dodatno olakšati tako da se u konstrukciju indeksa, uz *promjene* cijena, ugradi i određena korekcija za razliku *apsolutnih* cijena.

Ranjivost opisanog sustava leži naime u raskoraku između špekulativnih promjena cijena na konkurentnim tržištima i onih indeksiranih na domaćem tržištu. Takav se raskorak može ublažiti ili potpuno odstraniti na razne načine a najjednostavniji među njima – naročito u početnom razdoblju - je **dugoročno ugovorno jamstvo otkupa najvećeg dijela proizvodnje**

po određenoj cijeni, indeksiranoj na već spomenut način. To bi ujedno bio i izraz istinske solidarnosti velikih prerađivača s politikom samodostatne proizvodnje mlijeka u Hrvatskoj.

Teza 5. Mjere kontrole uvoza i tržišta

Sustav uvoza potrebno je učiniti daleko transparentnijim nego što je on to danas. To se postiže nadgledanjem striktnog **poštivanja uvoznih propisa**, jasnim i javnim **deklariranjem vrsta, kvalitete i podrijetla mlijeka i mesa** od carine do potrošača, te transparentnim i javnosti brzo dostupnim službenim statističkim podacima o uvozu. Tako na pr. javnosti mora biti dostupna službena statistika o uvozu ugušćenog mlijeka kao i njegove daljnje uporabe u raznim mliječnim proizvodima. Za stočne proizvode sa zaštitom izvornosti ili zemljopisnog podrijetla moraju biti osigurane domaće sirovine.

Teza 6. Mjera obaveznih isplata za mlijeko u roku

U isplatama poticaja proizvođačima država mora primjenjivati **razumne rokove** uzimajući u obzir njihovu slabu likvidnost i izloženost hirovima prirode. Isti zahtjev vrijedi i za ugovorne obaveze o isplati mlijeka između proizvođača mlijeka i prerađivača.

Teza 7. Poticaji u mljekarstvu

Održavanje mliječnih poticaja na razini koja osigurava snabdijevanje hrvatskog tržišta domaćim mlijekom potrebno je kao palijativna mjera u održavanju proizvodnje tijekom prijelaznog razdoblja, što je EU i ugovorno prihvatila. Sustav poticaja treba, međutim, hitno kompletirati kontinuiranom kontrolom strukture prerađivačko-uvozničkog sektora, njegovog tržišnog ponašanja i pridržavanja uvoznih propisa te otvorenim informiranjem javnosti o rezultatima.

Državne potpore mogu odigrati važnu ulogu u stimuliranju i usmjeravanju proizvodnje ali je pri tome potrebno uočiti da je njihova učinkovitost u znatnoj mjeri ovisna o veličini gospodarstva odnosno broju goveda. Jedna stočarski tako uspješna zemlja kao što je Austrija usmjerava na pr. maksimalne poticaje prema najmanjim govedarima pa ih postupno smanjuje, da bi potpuno izostali kod stada od 30 krava ili više. U Hrvatskoj se trenutačno pomoću tzv *modulacije* smanjuju potpore srednjim gospodarstvima i velikim sustavima za 8 odnosno 12%. Potrebno bi bilo aproksimirati troškove po jedinici proizvoda u gospodarstvima različite veličine te na toj osnovi raspraviti kriterije preraspodjele potpora i prosuditi kakvi bi bili dugoročni učinci većih razlika u preraspodjeli. Pri tome bi trebalo uzeti u obzir i posebni problem velike kreditne opterećenosti u početnoj fazi izgradnje kapaciteta.

Teza 8. Promocija i podrška jačanju lokalne proizvodnje hrane

Osim toga, u skladu s ambicijama EU da promovira lokalnu proizvodnju hrane, država treba administrativno – dakle bez većih troškova za državni proračun - podržati tehnološko i tržišno **jačanje regionalnih prerađivača u punom ili djelomičnom vlasništvu proizvođača**. Time bi se značajno poboljšao i pregovarački status malih proizvođača.

Teza 9. Zabrana klanja podmlatka

Neodložno se mora početi **strogo primjenjivati Odluka o zabrani klanja podmlatka pojedinih vrsta stoke (NN 44/98, od 26.03.1998.)**, i pri tome je **dodatno proširiti sa zabranom klanja ženske teladi svih pasmina krava**. U Hrvatskoj je po našoj procjeni samo u razdoblju 1997-2007. unatoč zabrane godišnje klano bliže 60.000 samo ženske teladi, prijeko potrebne da bi se osigurali **temelji domaćeg uzgoja**. U uzgoju je, primjerice, Austrija uspjela i danas ima snažnu govedarsku industriju i dobre temelje očuvanju živog sela i obiteljskog gospodarstva.

Ovih par primjera ilustriraju kako se u govedarstvu s par brzih i odlučnih inicijativa i praktički bez dodatnog opterećenja državnog proračuna u kratkom roku može stvoriti novo i pozitivnije ozračje koje bi pogodovalo pojedinačnim i zajednički organiziranim inicijativama proizvođača mesa i mlijeka. No da bi one dovele do željene samodostatnosti na hrvatskom tržištu, a možda i ostvarile izvozne pomake (što bi s obzirom na prirodne prednosti bilo normalno), potrebno je odmah početi provoditi i niz drugih mjera koje daju rezultat na dulji rok.

Teza 10. Poljoprivredno zemljište

U velikom broju slučajeva govedari se bore s manjkom površina za ispašu i proizvodnju krme što značajno poskupljuje troškove ishrane i dodatno pogađa obiteljske proračune u situaciji koja je i inače teško opterećena velikim povećanjem cijena domaćih inputa (oko 200% posljednjih 7 godina!), a posebice energenata.

10.a. - Davanje u **povoljan zakup** velikih **državnih areala** prvenstveno **stočarima** bi zato, ne samo povećao proizvodnju, nego i poboljšao njenu konkurentnost. Neshvatljivo je zašto to nije učinjeno odavna, odnosno barem u pripremi Operativnog programa za proizvodnju mlijeka iz 2004. g.

10.b. - **Poljoprivredno zemljište mora se odlučno zaštititi i racionalno koristiti**. U prvom redu mora se osigurati **striktno poštivanje namjene** i otežati špekulativne kupnje takvih areala u očekivanju njihove prenamjene u građevinske površine. Možebitne prenamjene moraju biti rezultat transparentnog procesa demokratskog upravljanja prostorom a ne jedno od legala korupcije. Država mora pokazati da odlučno brani namjenu i da će prema velikim špekulantima nastupati vrlo restriktivno umjesto da – kao što se katkad događa – s njima ulazi u velike poslove na drugim područjima.

10.c. - **Okрупnjavanje** odnosno **objedinjavanje** obiteljskih zemljišta može se ostvariti na više načina: usmjerenom kupoprodajom, razmjenama čestica, zadružnom eksploatacijom ili sl. Istodobno treba u budućnosti spriječiti neograničenu parcelaciju katastarskih čestica i neproduktivnog suvlasništva tako da jedan nasljednik nasljeđuje svu zemlju a da ostali članovi obitelji budu isplaćeni.

10.d. - U usmjeravanju prodaje ili zakupa zemljišta važnu bi ulogu mogle odigrati usluge pri dobrovoljnoj **kupoprodaji/iznajmljivanju** poljoprivrednog zemljišta pri jednom **Zemljišnom fondu ili Agenciji**, stručno visoko osposobljenima za svoju zadaću i bez političkih i lokalnih interesnih utjecaja. **Otkupljivalo/iznajmljivalo** bi se poljoprivredno zemljište od ljudi koji se više ne žele baviti poljoprivredom, kod smjene generacija (*mlađi napuštaju poljoprivredu*) itd., a **prodavalo bi se isključivo poljoprivrednim gospodarstvima**.

Prioritet pri kupnji bi imalo gospodarstvo, susjed ili zadruga odmah do predmetne parcele. U slučaju kada nema direktnog kupca, zemljište bi se dalo u zakup, ili kao treća mogućnost, više čestica bi se zaokružilo u jednu cjelinu i zatim prodalo. Kako bi dodatno stimulirala kupovinu zemljišta na ovaj način, država bi mogla kupca osloboditi plaćanja poreza na promet nekretnina.

10.e. - Na mjestima gdje za to postoje uvjeti država treba čim hitnije **inicirati komasacijske projekte objedinjavanja zemljišnih čestica** u veće površine, a u sredinama sa složenom strukturom vlasništva i gdje je komasacija teško provediva mogu se na pr. promovirati lokalni ugovori o zajedničkom korištenju/ ispaši. Veliki pašnjački potencijali su neiskorišteni zbog neuređenih odnosa - aktivna državna politika u ovom pogledu bi uz minimalna ulaganja učinila proizvodnju mlijeka i mesa troškovno i ekološki znatno konkurentnijom.

Teza 11. Povoljni kreditni uvjeti

Bankovni sustav treba potaknuti da se otvori spram sela i ponudi nadprosječno **povoljne kreditne uvjete** - hipotekarska sigurnost i ozbiljnost klijenata u tom segmentu u mnogim su zapadnoeuropskim zemljama omogućile rast nekih od najuspješnijih i najstabilnijih banaka (Raiffeisen, Credit Agricole...). Potrebno je i pokrenuti posebne **kreditne programe** koji bi olakšali **zakupnu dodjelu državnog zemljišta mladim ljudima**, školovanima u govedarstvu.

Teza 12. Izgradnja čvrstih temelja uzgoja kao zaloga sigurnosti buduće proizvodnje

Za optimalan rast složene gospodarske grane kao što je govedarstvo nije dovoljno osigurati zemljište - potreban je i **kvalitetan uzgoj, fleksibilno kreditiranje proizvodnog ciklusa** (naročito u fazi izgradnje) i **učinkovite tržišne strukture** rasploda, mesa i mlijeka. U svemu tome država može odigrati iznimno važnu ulogu promičući u okviru promišljenog i dosljednog akcijskog plana organiziranje i izgradnju potrebnih **infrastruktura**. To ne bi trebalo zahtijevati velika proračunska sredstva, posebice ako državne institucije potpomognu razne oblike udruživanja poljoprivrednika i s njima ostvare usku suradnju. U jednom dijelu bi se državne institucije mogle i pretopiti sa svojim nadležnostima, osobljem i proračunima u institucije pod direktnom odgovornošću uzgajivača, ali uz nastavljen državni angažman u obliku partnerstva.

Teza 13. Obrazovanje mladih i školski sustav

Obrazovanje mladih za rada u poljoprivredi (govedarstvu) treba uskladiti s potrebama za budućnost. Velika je opasnost da snažan pad broja obiteljskih gospodarstava i radnih mjesta na njima dodatno pojača usmjerenje školskog sustava na pripremu za rad na velikim farmama ili u birokratskom državnom sustavu a da zapostavi školovanje mladih stručnjaka koji bi u najvećoj mjeri trebali postati gospodari na svojim poljoprivrednim gospodarstvima. Školski programi moraju kvalitetno pripremiti sve one koji su spremni

- a) vratiti se na svoja gospodarstva i raditi s istim ili proširenim kapacitetom odnosno
- b) osnovati nova gospodarstva, sami ili u suradnji sa svojim kolegama.

Da bi se takve ambicije mogle provoditi s potrebnom dinamikom važno je funkciju školstva i obrazovanja mladih spojiti s politikom korištenja poljoprivrednog zemljišta (državnog i privatnog) prema Tezama iz točke 10. i 11.

Vjerujemo da bi rasprave o iznesenim tezama i postizanju konsenzusa o njima dale mnogo ideja što se i kako može dodatno ostvariti u govedarstvu. Radi se, među ostalim, o **sustavima informiranja, tržišnom povezivanju s turističkim sektorom, aukcijskim prodajama rasplodnih grla, razvitku specifičnih kreditnih linija, iniciranju komplementarnih djelatnosti** (kao što su sirane, agroturizam, lov itd) i sl. U svemu tome država može odigrati iznimno važnu ulogu inicijatora, posebice ako se uklone posljedice naslijeđene letargije i nerazumijevanja tržišnih odnosa i ostvari javno-privatna partnerska suradnja.

To je do sada na žalost izostalo: Hrvatska doživljava masovni neuspjeh u provedbi prilagodbe europskim uvjetima pa **joj, uz sve ostale neprilike, prijete i potencijalno vrlo visoke kazne o kojima se u nas štiti**. Suočena s problemom, državna uprava se ne može naknadno zadovoljavati pustom konstatacijom činjenica i prebacivanjem odgovornosti na druge aktere. Državni se servisi moraju u najvećoj mogućoj mjeri osloboditi birokratskih zadaća i usmjeriti na uske doticaje sa selom i njegovim problemima. U kriznoj situaciji država mora na vrijeme prepoznati probleme i preuzeti inicijativu da se u suradnji s tržišnim akterima i strukom nađu rješenja. **Nije primarna zadaća državne uprave da konstatira da nešto ne radi nego da to popravi ili pomogne popraviti.**

I za kraj: Više je nego očito da hrvatsko govedarstvo ima veliki potencijal i da predstavlja resurs koji nije ni izbliza stavljen u funkciju već mu je dapače sustavnim zapostavljanjem umanjena vrijednost i učinkovitost u usporedbi sa zemljama koje nam liče. Odluka da li će tako ostati ovisi o nama: Ili ćemo se probuditi i uzeti „uzde u svoje ruke“ i početi odgovorno upravljati proizvodnim procesima ili nam preostaje perspektiva zemlje uvoznice hrane često sumnjivog porijekla i kvalitete, zakorovljenog krajobraza, zapuštenog sela i nezadovoljnih ljudi.

Ta je druga opcija, međutim, i vremenski ograničena jer si Hrvatska više ne može priuštiti velik i rastući netouvoz hrane „na kredu“. Svakom godinom propuštenom u sređivanju vlastitog proizvodnog aparata na selu znatno se povećava trošak provedbe te operacije jer domaći resursi u međuvremenu propadaju. A bez njih nastavak ovisnosti o (sve većem) netouvozu hrane morao bi se kompenzirati s odgovarajućim gubitkom standarda na drugim područjima. Jer jesti se mora ...

Skupina Živo selo

mr.sc. Miroslav Kovač, dipl. ing. agr., Požega
 dr. sc. Dragutin Vincek, dipl. ing. agr., Varaždin
 mr. sc. Miljenko Ernoić, dipl. ing. agr., Varaždin
 Branko Salaj, F.K., M.A., koordinator i redaktor

miroslav.kovac@po.t-com.hr
vincekd@net.hr
mernoic@net.hr
branko.salaj@gmail.com

Napomena

Predloženi program može uspjeti jedino ako velik broj ljudi u struci i u društvu pomogne u njegovom konačnom definiranju i provedbi. Cijenili bismo da se Vašim mišljenjima, dopunama i kritikama uključite u rad Skupine a zatim i pomognete u provedbi Programa. Javite se inicijatorima, prije svega stručnim članovima Skupine.

mr.sc. **Miroslav Kovač**, dipl.ing.agr

Rođen 1967.g., Diplomirao na Agronomskom fakultetu u Zagrebu (1992.g.) sa temom govedarstva obrađenoj u Austriji (tov goveda), dobio Rektorsku nagradu. Magistrirao 2006.g. u Sloveniji (Biotehniška fakulteta Ljubljana) na temu govedarstva (mlijeko). Nositelj zvanja Višeg predavača iz znanstvenog područja biotehničkih znanosti.

Tijekom dosadašnjeg službovanja radio u struci na operativnim zadacima na području Posavine, Moslavine, Istre, a sada i Slavonije. Obrazovao se dodatno u Hrvatskoj i inozemstvu (Austrija, Danska, Francuska, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, SAD, Slovenija i Velika Britanija). Vodio međunarodne i domaće projekte, organizirao međunarodne simpozije i javne rasprave sa stručnom tematikom i održao veliki broj predavanja za poljoprivrednike – prvenstveno stočare. Radio na stručno-organizacijskim poslovima u javnim službama: Poljoprivrednom centru Hrvatske, Hrvatskom stočarskom-seleksijskom centru (voditelj Odjela za konjogojstvo), farmi mliječnih krava OKZ Valtura (stručni referent) i u Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu (pročelnik Odjela za Istarsku županiju i zatim za Požeško-slavonsku županiju. Od 2010.g. upravitelj tvrtke **Uzgojno poslovno obrazovni centar – Simentalac** koja djeluje na kooperativnoj osnovi.

Objavio 100-ak stručnih radova, knjiga, brošura i tekstova. Pretežito na temu govedarstva s naglaskom na praktično-stručno-organizacijski rad (hranidba krava, izgradnja objekata za smještaj goveda, organizacija uzgajivača, planiranje i strategije rada uzgajivačkih organizacija, zaštita autohtone pasmine goveda i konja, zaštita autohtonih pasmina goveda i konja, nitratna direktiva, rezultati i metode savjetodavnog djelovanja...). Neki od objavljenih naslova: **“Genetic analysis of the Croatian trakehner and posavina horse breeds”**, (1997.), **“Monografija o istarskom govedu”**, urednik i dijelom autor (1999), **UDRUGA - centar interesnog i institucionalnog povezivanja (s primjerima iz poljoprivrede)** (2001.), **„Strategija rada udruge uzgajatelja simentalskog goveda Požeštine za razdoblje 2005. do 2010.“**(2005), **«Praktični priručnik o nitratnoj direktivi – iskustva iz europskih zemalja»**, (2007.) **„Uzgoj, mlijeko i junetina iz «Zlatne doline» - proizvodi s obilježjem prostora «Naši proizvodi»** (2008.).

Javni osvrti i istupi na zakonske prijedloge o poljoprivredi i stočarstvu, ali i o stanju u govedarstvu. Objavljeni radovi u referentnim stručnim časopisima i medijima kao na pr. **“Temeljni pristupi donošenju zakona o stočarstvu”** (1997), **„Mišljenje na prijedlog Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (2002.)**, **„Hrvatsko govedarstvo na kobnom raskrižju** (koaut. 2009.)“, **„Neiskorištenost potencijala hrvatskog govedarstva** (koaut. 2010.)“ i **„Hrvatsko govedarstvo u negativnim trendovima (2012)“**.

Angažiran u društvenom radu kao osnivač i aktivni član većeg broja Udruga. Među njima Savez uzgajivača posavskog konja Hrvatske **„Hrvatski posavac“** - tajnik i osnivač (1993. – 1996.), Savez uzgajivača traknerskog konja Hrvatske **„CROAT“** – tajnik (1997. – 1999.), Savez uzgajivača istarskog goveda **“SUIG”** – tajnik (1997 - 1999.), Udruga uzgajivača simentalskog goveda Požeštine, predsjednik stručnog odbora i tajnik (2001. -), Hrvatski savez uzgajivača simentalskog goveda – CroSim, član stručnog odbora i tajnik (2001. -), Udruga za potporu poljoprivredi **“Moja zemlja”** – predsjednik (2004. –). Koordinirao pripremu sporazuma Hrvatskog saveza uzgajivača simentalskog goveda – CroSim i Saveza uzgajivača goveda Donje Austrije, 2007.g. (Kagelsberg – Austrija).

Dobitnik je Diplome Hrvatske gospodarske komore (1995.g.) za iznimna dostignuća i doprinos na promicanju hrvatskog gospodarstva, te Nagrade Hrvatske gospodarske komore **“Zlatna kuna”** za zasluge u priznavanju autohtone pasmine konja Hrvatski Posavac, Sisak, 2005.

Dragutin Vincek dr. sc., dipl.ing.agr

Rođen 1973. g., diplomirao na Agronomskom fakultetu u Zagrebu 1998. g., a doktorsku disertaciju 2010. g. obranio na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku.

Autor/koautor je više od 70 znanstvenih i stručnih radova od koji je 5 indeksirano u CC-u (CurrentContest) i SCI-u (Science Citation Index). Autor/koautor je u tri knjige, dvije skripte, dva poglavlja u knjigama, te u četiri brošure.

Stručno se usavršavao pri Biotechnical Faculty (Slovenija); University of Wisconsin, Madison (SAD); Kanton Wallis (Švicarska); Catholic University College (Belgija); Steirische Vulkanland (Austrija); International Co-operative Information Centre (Danska); Bayerisches Staatsministerium für Ernährung (Njemačka).

Sudjelovao u prekograničnim i međunarodnim projektima: Rural area traditional route (Slovenija); Interregional forestry management plan (Slovenija); Agricultural Pollution Control Programme for Croatia (World Bank); Agricultural Land Consolidation in Croatia (Švedska); Renewable Energy Development in Emerging Regions (Belgija); Development of Varazdin Rural Communities (Austrija).

Član je Društva za istraživanje i očuvanje prirodoslovne raznolikosti Hrvatske (ADIPA). Dobio nagradu Rotary Cluba Varaždin za izvrsnost u kategoriji doktorskih disertacija kao i nagradu Foruma socijalnog poduzetništva za najbolju socijalno poduzetničku ideju u Hrvatskoj.

Od završetka fakulteta do 2005. godine radi u Hrvatskom stočarskom selekcijskom centru (Hrvatska poljoprivredna agencija) na poslovima selekcije životinja (od stručnog suradnika do voditelja uzgojnog programa).

Od 2005. godine radi u Varaždinskoj županiji kao pročelnik Upravnog odjela za poljoprivredu.

Objavio niz članaka vezanih uz mliječni sektor, pogotovo u relaciji odnosa Hrvatske i EU: Nemilosrdni penali u prekoračenju litraže, *Agroglas* (2006); Banka zemljišta, *Lider* (2006); Novčani poticaji za prilagodbu EU, *Varaždinske vijesti* (2008); Proizvodnja mlijeka i kvote u EU, *Agroglas* (2008); Ekstremni pad proizvodnje mlijeka, *Agro-hit* (2009); Zajednička poljoprivredna politika poslije 2013. godine, *Agroglas* (2010); Paradoks poljoprivrednih poticaja, *Agroglas* (2010); Opstaju li mala gospodarstva u Europi ?, *Agroglas* (2010); Analiza pregovaračkog stajališta za poglavlje 11. „Poljoprivreda i ruralni razvitak“ između Hrvatske i Europske Unije u mljekarskom sektoru, *Agroglas* (2011); Tržište mlijeka u Švicarskoj - dvije godine nakon ukidanja kvota, *Agroglas* (2011); Zašto poljoprivrednici prosvjeduju-imaju li razloga ?, *Agroglas* (2011); EU predlaže nove mjere za poboljšanje stabilnosti u mljekarskom sektoru, *Agroglas* (2011)

Miljenko Ernoić mr. sc., dipl. inž. agronomije

Rođen 1966.g. Diplomirao 1992. g. na Agronomskom fakultetu u Zagrebu a magistrirao 1998.g. Trenutno završava doktorsku disertaciju na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku. Zvanje Višeg predavača iz znanstvenog područja biotehničke znanosti na Gospodarskom veleučilištu u Križevcima 2009.g.

Radi kao mladi istraživač na Zavodu za specijalno stočarstvo (1992-1994) Agronomskog fakulteta u Zagrebu. Nakon toga stručni suradnik u hrvatsko-nizozemskoj tvrtci “BLT GROUP”, Zagreb-Eindhoven na projektu primjene nizozemskih iskustava i tehnologija u stočarstvu obiteljskih farmi u Hrvatskoj.

Od 1994. g. u Hrvatskom stočarsko selekcijskom centru (HSSC), prvo kao voditelj područne službe za Varaždinsku županiju, zatim ravnatelj i nakon proteka mandata zamjenik ravnatelja. 2003. g. se vraća u rodni Varaždin kao pročelnik Upravnog odijela za poljoprivredu, šumarstvo i lovno gospodarstvo Varaždinske županije i ubrzo zamjenik župana Varaždinske županije. Sada direktor Razvojne agencije Sjever – DAN koja se bavi privlačenjem sredstava iz EU i nacionalnih fondova, regionalnim razvojem te razvojem malih i srednjih poduzetnika na području gradova Varaždina, Bjelovara, Koprivnice i Virovitice.

Potiče razvoj civilnog društva u poljoprivredi: Razne funkcije u udrugama poljoprivrednika, većinom uzgajivača domaćih životinja (među ostalim Savez uzgajivača trakenerskih konja, Hrvatski savez uzgajivača simentalnog goveda CroSim, Društvo za uzgoj, očuvanje i širenje zagorskih purana, Udruga hrvatskih tržnica, Dansko-hrvatsko udruženje prijateljstva, Hrvatsko društvo za istraživanje i očuvanje prirodoslovne raznolikosti). Jedno vrijeme vanjski suradnik u nastavnom programu iz kolegija “Konjogojstvo” na Agronomskom fakultetu u Zagrebu i viši predavač na Veleučilištu u Varaždinu – kolegij Graditeljstvo u poljoprivredi.

Dodatno se educira i stječe međunarodna iskustva na području poljoprivrede i proizvodnje hrane i detaljno se upoznaje sa sustavima državnih institucionalnih potpora poljoprivrednicima te organizacijom poljoprivredne proizvodnje u Austriji, Sloveniji, Njemačkoj, Švicarskoj, Danskoj te Nizozemskoj, kao i u SAD-u (u Kaliforniji i Wisconsinu), Novom Zelandu, Iranu i Kazahstanu. Kao predstavnik regionalnih sredina aktivno sudjelovao u projektu „Modeli okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj”, koji je financirala Kraljevina Švedska. Sudjelovao u izradi prijedloga nekolicine zakonskih i podzakonskih akata iz područja poljoprivrede.

Objavio pedesetak stručnih, znanstvenih i revijalnih radova iz područja poljoprivrede, bioraznolikosti i ruralnog razvoja i održao više desetaka stručnih i prosvjetnih predavanja iz tih područja. Koautor je triju knjiga (Enciklopedija hrvatskih pasmina domaćih životinja, Modeli govedarske proizvodnje i Hrvatske izvorne pasmine domaćih životinja), kao i desetak razvojnih programa i brošura vezanih uz tematiku poljoprivrede.

Branko Salaj F.K., M.A.

r. 1932., sin agronoma koji je u Beču 1959. doktorirao na temu „*Der Kleinbauer Kroatiens als Markterzeuger*“ (Hrvatski maloposjednik kao tržišni čimbenik), magistar političke ekonomije (M.A.), bivši ministar i veleposlanik.

Nakon završene gimnazije u Zagrebu (1950) i godine dana studija engleskog i etnografije u Zagrebu proveo kao emigrant gotovo četrdeset godina u inozemstvu: 35 u Švedskoj te 2 u Francuskoj i 2 u SAD.

Predsjednik Udruge studenata društvenih znanosti, Sveučilište Stockholm, 1959
Diplomirao u društvenim znanostima Filozofskog fakulteta, Sveučilište Stockholm 1960.
M.A. (Political Economy), The Johns Hopkins University, Baltimore, Md, SAD 1963

Objavio u Švedskoj više knjiga i 50-ak stručnih članaka iz područja ekonomije i vanjske politike.

Radio kao savjetnik i zatim direktor u švedskom Savezu poslodavaca građevinske industrije 1959-61 i 1963-73 (dvije godine na posudbi Institutu za ekonomska istraživanja švedske industrije, IUI).

Poslovni konzultant i savjetnik švedskog Državnog savjeta za istraživanja u građevinarstvu 1974-87.
Predavao makroekonomiju na odjelu arhitekture Visoke tehničke škole, Stockholm 1987-90.
Voditelj revizorske kuće BDO Revision AB 1988-91.

Istodobno angažiran u organiziranju hrvatskih iseljenika u Švedskoj: Osnovao 1970. Društvo prijatelja Matice hrvatske Matija Gubec te oko njega 1978. okupio desetak kulturnih i športskih društava u Hrvatski savez. Član uredništava i uprava glasila „Nova Hrvatska“ i „Poruka slobodne Hrvatske“ (London-Stockholm). Napisao stotinjak članaka i raščlambi s nacionalnom problematikom.

Dužnosti u Hrvatskoj:

Član Ustavotvorne komisije Predsjedništva RH jesen 1990.

Viši savjetnik za modernizaciju vrhovne državne uprave u Uredu predsjednika Republike, prosinac 1990-travanj 1991.

Prvi voditelj hrvatske skupine za doticaje s promatračima EU srpanj 1991.

Ministar informiranja u Vladi demokratskog jedinstva kolovoz 1991-kolovoz 1992

Veleposlanik RH u Francuskoj 1992-95

Veleposlanik RH u Nizozemskoj 1995-97

Ravnatelj Hine jesen 1997-veljača 1999

Zajedno s Miroslavom Kovačem objavio esej „Hrvatsko govedarstvo na kobnom raskrižju“, *Hrvatska revija* 1/2009 i „Neiskorištenost potencijala hrvatskog govedarstva“ (Opatija, 2011)